

การแบ่งประเภทของความผิดอาญา

ความผิดอาญาอาจแบ่งพิจารณาออกเป็น ๔ ประเภท คือ (๑) ความผิดอาญาในแง่ของกฎหมาย (๒) ความผิดอาญาในแง่ของการกระทำ (๓) ความผิดอาญาในแง่ของเจตนา (๔) ความผิดอาญาในแง่ของผู้กระทำ (๕) ความผิดอาญาในแง่ของโทษ และ (๖) ความผิดอาญาในแง่ของการดำเนินคดี ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑. การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่ของกฎหมาย^๑

ความผิดอาญานั้น อาจกล่าวโดยย่อได้ว่าหมายถึง การกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายอาญา^๒ ความผิดอาญาในแง่ของกฎหมายจึงแบ่งออกได้เป็น ๒ ประการ คือ ความผิดในตัวเอง (mala in se) และความผิดตามที่มีกฎหมายกำหนด (mala prohibita)

๑.๑ ความผิดในตัวเอง (mala in se) คือ การกระทำที่เป็นความผิดหรือความชั่วร้ายในตัวเอง (wrong in itself/evil in itself) ฝ่าฝืนหลักธรรมชาติ มโนธรรม ศีลธรรม หรือหลักการสาธารณะของสังคมที่เป็นอารยะ (public principles of a civilized society) การกระทำดังกล่าว สังคมเห็นว่าเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนความรู้สึกทางศีลธรรมของคนในสังคม สังคมถือว่าสิ่งนั้นเป็นความชั่วร้าย เป็นความผิดพื้นฐาน (traditional) ที่ไม่ใช่ความผิดที่กฎหมายกำหนด ตัวอย่างของความผิดในตัวเอง เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ข่มขืนกระทำชำเรา ปล้นทรัพย์ ลักทรัพย์^๓

๑.๒ ความผิดเพราะกฎหมายห้าม (mala prohibita) คือ การกระทำที่เป็นความผิดเพราะมีกฎหมายกำหนดให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิด (evil because prohibited) หรือเป็นความผิดตามที่กฎหมายห้าม (wrong due to being prohibited) เช่น ความผิดเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลภายในอย่างไม่เหมาะสม (improper use of insider information) ออกหุ้นโดยไม่ได้รับอนุญาต หลีกเลี่ยงภาษี^๔

๒. การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่ของการกระทำ^๕

การกระทำ หมายความว่า การเคลื่อนไหวหรือไม่เคลื่อนไหวร่างกายโดยรู้สำนึก กล่าวคือ อยู่ภายใต้บังคับของจิตใจ การแบ่งประเภทความผิดอาญาในแง่ของการกระทำจึงแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

^๑เกียรติขจร วิจารณ์สวัสดิ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค ๑ (พจน. จีระรัชการพิมพ์, ๒๕๔๙), น. ๗๕.

^๒ณัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน, ทฤษฎีความรับผิดทางอาญา (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๕๗), น. ๑๕

^๓ความหมายของ “malum in se” จาก Dictionary.law.com

^๔ความหมายของ “malum prohibitum” จาก Dictionary.law.com

^๕เกียรติขจร วิจารณ์สวัสดิ์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ ๑, น. ๗๖.

๒.๑ ความผิดโดยการเคลื่อนไหวร่างกายและความผิดโดยไม่เคลื่อนไหวร่างกาย

(๑) ความผิดโดยการเคลื่อนไหวร่างกาย คือ ความผิดที่เกิดจากการเคลื่อนไหวร่างกายของผู้กระทำความผิด เช่น แดงใช้ปืนยิงด่าถึงแก่ความตาย

(๒) ความผิดโดยไม่เคลื่อนไหวร่างกาย คือ ความผิดที่เกิดขึ้นแม้ว่าผู้กระทำความผิดไม่ได้เคลื่อนไหวร่างกาย แบ่งออก ๒ ประการ คือ

(ก) ความผิดโดยการงดเว้น คือ การกระทำให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้นโดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้น (มาตรา ๕๙ วรรคท้าย แห่งประมวลกฎหมายอาญา) เช่น มารดาไม่ยอมให้นมบุตร ปล่อยให้บุตรอดนมจนตาย

(ข) ความผิดโดยการละเว้น คือ ความผิดที่เกิดจากการไม่กระทำ เช่น การไม่ช่วยเมื่อเห็นผู้อื่นตกอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิตซึ่งตนอาจช่วยได้โดยไม่ควรกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น แต่ไม่ช่วยตามความจำเป็น ตามมาตรา ๓๗๔ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

๒.๒ ความผิดที่ต้องมีผลปรากฏและความผิดที่ไม่ต้องมีผลปรากฏ

(๑) ความผิดที่ต้องมีผลปรากฏ คือ ความผิดที่ต้องมีผลเกิดขึ้นจึงจะเป็นความผิด เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ตามมาตรา ๒๘๘ แห่งประมวลกฎหมายอาญา จะต้องปรากฏว่ามีคนตายจึงจะเป็นความผิด

(๒) ความผิดที่ไม่ต้องมีผลปรากฏ คือ ความผิดที่แม้ไม่มีผลเกิดขึ้นก็เป็นความผิด เช่น ความผิดฐานแจ้งความเท็จแก่เจ้าพนักงาน ตามมาตรา ๑๓๗ แห่งประมวลกฎหมายอาญา เมื่อมีการแจ้งข้อความอันเป็นเท็จแก่เจ้าพนักงานแล้วเป็นความผิดสำเร็จทันทีโดยไม่คำนึงว่าเจ้าพนักงานจะเชื่อข้อความนั้นหรือไม่

๒.๓ ความผิดธรรมดาและความผิดซับซ้อน

(๑) ความผิดธรรมดา คือ ความผิดที่เกิดจากการกระทำเดียว หรือเป็นความผิดที่เกิดขึ้นและสิ้นสุดลงในขณะที่เดียวกับที่ได้กระทำนั่นเอง

(๒) ความผิดซับซ้อน คือ ความผิดที่เกิดจากการกระทำหลายการกระทำ แบ่งออกเป็น ความผิดต่อเนื่องและความผิดที่ยืดออกไป กล่าวคือ

(ก) ความผิดต่อเนื่อง คือ ความผิดที่เกิดจากการกระทำที่เป็นความผิดติดต่อกันสืบเนื่องกันอยู่ชั่วระยะหนึ่ง เช่น ความผิดฐานมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา

(ข) ความผิดที่ยืดออกไป คือ ความผิดที่มีหลายการกระทำ และกระทำโดยผู้กระทำผิดคนเดียว มีการละเมิดกฎหมายฐานเดียวกัน และมีจุดประสงค์เดียวกันในการกระทำหลายการกระทำดังกล่าว

(ค) ความผิดเป็นปกติธุระ คือ ความผิดที่ต้องมีการกระทำซ้ำ ๆ จึงจะเป็นความผิด เช่น การประพฤติดนเป็นปกติธุระ เป็นผู้จัดหาที่พำนัก ที่ซ่อนเร้น หรือที่ประชุมให้บุคคลซึ่งตนรู้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด ตามมาตรา ๒๑๔ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

(ง) ความผิดซ้อน มีได้หลายประการ เช่น การกระทำความผิดเดียว โดยการกระทำหลายการกระทำ การกระทำความผิดเดียวผิดกฎหมายหลายบท การกระทำความผิดเดียวเกิดจากการกระทำหลายการกระทำ ความผิดที่เกิดขึ้นจากการรวมการกระทำที่เป็นความผิดในตัวเองเข้าด้วยกัน

๓. การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่ของเจตนา^๖

การกระทำความผิดอาญาในแง่ของเจตนาแบ่งออกได้เป็น ๕ ประการดังต่อไปนี้

๓.๑ ความผิดที่กระทำโดยเจตนา เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ตามมาตรา ๒๘๘ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

๓.๒ ความผิดที่กระทำโดยประมาท เช่น ความผิดฐานกระทำโดยประมาทและการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามมาตรา ๒๙๑ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

๓.๓ ความผิดที่ไม่ต้องมีเจตนาและไม่ต้องประมาท เช่น ความผิดฐานทำให้เกิดปฏิญญาแก่น้ำในบ่อ สระ หรือที่ขังน้ำอันมีไว้สำหรับประชาชนใช้สอย ซึ่งเป็นความผิดลหุโทษ ตามมาตรา ๓๘๐ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

๓.๔ ความผิดนอกเหนือเจตนา เช่น ความผิดฐานมิได้มีเจตนาฆ่า แต่ทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามมาตรา ๒๙๐ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

๓.๕ ความผิดที่ต้องรับผิดชอบในผลสุดท้ายแห่งเจตนา เช่น ความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์ของผู้อื่นจนเป็นเหตุให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย ตามมาตรา ๒๒๔ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

๔. การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่ของผู้กระทำ^๗

การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่ของผู้กระทำแบ่งออกได้เป็น ๒ ประการดังต่อไปนี้

๔.๑ ความผิดทั่วไป หมายถึง ความผิดที่บุคคลทั่วไปเป็นผู้กระทำความผิดได้สังเกตได้จากบทบัญญัติความผิดจะเริ่มต้นด้วยคำว่า “ผู้ใด” เช่น มาตรา ๒๘๘ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

๔.๒ ความผิดที่กำหนดคุณสมบัติของผู้กระทำ หมายถึง ความผิดที่กำหนดไว้โดยเฉพาะว่าผู้กระทำจะต้องมีคุณสมบัติพิเศษ เช่น มาตรา ๑๔๗ แห่งประมวลกฎหมายอาญา เริ่มต้นด้วยคำว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน” หรือมาตรา ๓๐๑ ใช้คำว่า “หญิงใด”

๕. การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่ของโทษ^๘

การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่ของโทษ แบ่งออกได้เป็น ๒ ประการดังต่อไปนี้

๕.๑ ความผิดลหุโทษ ได้แก่ ความผิดที่มีโทษเบา ตามมาตรา ๑๐๒ แห่งประมวลกฎหมายอาญา โดยความผิดลหุโทษมีบทบัญญัติที่ใช้เป็นพิเศษแตกต่างจากความผิดทั่วไป ตามมาตรา ๑๐๔ มาตรา ๑๐๕ และมาตรา ๑๐๖ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

๕.๒ ความผิดทั่วไป ได้แก่ ความผิดที่มีอัตราโทษสูงกว่าความผิดลหุโทษ

^๖เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ ๑, น. ๗๙.

^๗เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ ๑, น. ๘๐.

^๘เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, อ้างแล้วเชิงอรรถที่ ๑, น. ๘๐.

๖. การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่ของการดำเนินคดี^๔

ความผิดอาญาในแง่ของการดำเนินคดี แบ่งออกได้เป็น ๒ ประการ ดังต่อไปนี้

๖.๑ ความผิดอาญาแผ่นดิน เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ตามมาตรา ๒๘๘ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

๖.๒ ความผิดอันยอมความได้ เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาทเป็นความผิดอันยอมความได้ ตามมาตรา ๓๓๓ แห่งประมวลกฎหมายอาญา

^๔เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, อ่างแล้วเชิงอรรถที่ ๑, น. ๘๐.